

הראשונים: פרק בהיסטוריה של הרפואה הווטרנרית בישראל

א. שמשוני

על פי הרצאה בטכס הענקת תעודות לבוגרי מחזור כ"ב – תשס"ט, ביה"ס לרפואה וטרנרית ע"ש קורט, רחובות, 4.7.2011.

ב-24 ביולי 1922, קרוב לארבע שנים לאחר כיבוש הארץ ע"י "חיל המשלוח המצרי" בפיקודו של גנרל סר אדמונד אלנבי מידי הטורקים, אישרה מועצת חבר הלאומים בג'נבה, את המנדט הבריטי על ארץ ישראל. בעקבות כך התקיים לראשונה מפקד אוכלוסין של האוכלוסייה באזור. על פי המפקד, אוכלוסיית פלשתינה-א"י מנתה אז כ-700 אלף איש, מתוכם כ-70 אלף יהודים. באותה עת היו בארץ 17 וטרנרים. מתוכם, שבעה במשרות מלאות בשרות הווטרנרית הממשלתי: שני בריטים (שאחד מהם, ג'מ. סמית, מילא את תפקיד הרופא הווטרנרי הראשי), ארבעה ערבים (ביפו, שכם, ירושלים ונצרת) ויהודי אחד (בחיפה). כמו כן הועסקו שלשה וטרנרים במשרות ממשלתיות חלקיות, מהם שניים יהודים ואחד יווני. ארבעה וטרנרים יהודים נוספים עבדו מחוץ לשירות הממשלה, בעיקר במשקי החי של ההתיישבות היהודית. היו בארץ עוד שני וטרנרים מצריים ויווני אחד.

ביום ששי, 7 ביולי 1922, עם שחר, יוצא ד"ר שלמה (זיגמונד) פרוינד מביתו שבמושבה יבנאל, בגליל התחתון, ועולה על סוסו כבכל בוקר; אך הבוקר הוא אינו יוצא לביקורים ברפתות ובאורות ביבנאל וסביבתה אלא רוכב לתחנת הרכבת שבצמח כדי להגיע לחיפה. הוא הוזמן להשתתף בפגישה שתעסוק בהקמת ארגון רופאים וטרנרים עבריים בארץ ישראל. מצמח יוצאת, מדי בוקר, רכבת לחיפה, נסיעה בת קרוב לחמש שעות. ואולם כשהרוכב בן ה-27 מגיע לדגניה, קרוב לשני ק"מ מצמח, הוא נוכח שאחר את הרכבת – שורה ארוכה של קרונות נוסעים וקרונות משא עם תוצרת חקלאית ממשקי עמק הירדן – חולפת על פניו בדרכה לחיפה (תמונות מס' 2-3).

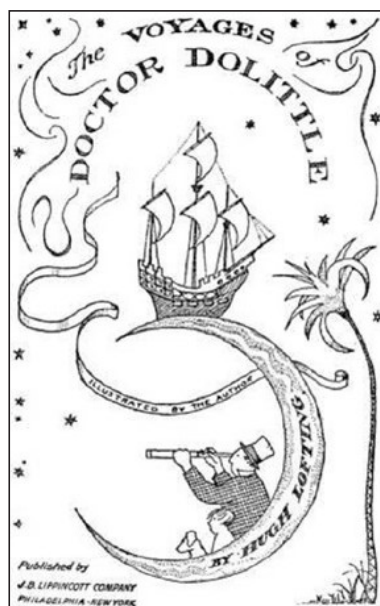
שנת 1922 תעמוד במרכז עניינינו מסיבות נוספות. כקוריוז ניתן למנות כקישור גם את העובדה שאתם בוגרי המחזור ה-22 של ביה"ס "קורט" לרפואה וטרנרית.

לפיכך, האסיפה נפתחת בשבת, 8 ביולי 1922, בביתו של ד"ר יצחק

בוגרים יקרים ובני משפחותיהם, מורים, חברי סגל בית-הספר, נכבדי –

דיקן הפקולטה לחקלאות הזכיר קודם בדבריו את ד"ר ג'יימס הרוט. סיפוריו של הרוט על בעלי חיים ועל בעליהם, מכפרי יורקשייר הירוקה, הקסימו רבים מכם ואולי אף תרמו, במידה זו או אחרת, להחלטתכם ללכת בעקבותיו ולהקדיש שבע משנותיכם המובחרות ללימודי הרפואה הווטרנרית.

ג'יימס הארוט של בני דורי היה ד"ר ג'ון דוליטל. אמנם הוא לא היה רופא וטרנר אלא רופא "פשוט", רופא אנוש, שנהג לאסוף בעלי חיים חולים לביתו ולרפא אותם, ובעזרתה של התוכית פוליניזיה למד לדבר את שפת החיות, כשלמה המלך "שלנו" בשעתו. בעיני בני דורי וגם בעיני צעירים מאיתנו, נחשב ג'ון דוליטל כווטרנר האולטימטיבי והשם "דוקטור דוליטל" הפך לסמל – הכינוי לרופא וטרנר, דרך כלל. הספר "מסעות ד"ר דוליטל", "The Voyages of Doctor Dolittle" מאת יו לופטינג, יצא לאור באנגליה בשנת 1922. דורות של ילדים קראו ספר זה בשקיקה; במהלך השנים תורגם מספר פעמים לעברית, ועדיין נקרא על ידי ילדים רבים – לרבות נכדיי (תמונה מס' 1).

תמונה מס' 1

תמונה מס' 3: רכבת העמק

המחלה, בשנת 1904, חודרת גם לעדריו של הסולטאן - נשלח שם טוב מאיסטנבול לחקור את המגיפה ולסייע בעצירתה. הוא מגלה שהמחלה הגיעה ארצה בבקר שהגיע לנמל יפו מטורקיה ולא, כפי שהניחו קודם, ממצרים ומסודן, והופצה דרך שוק הבהמות בלוד. להגנה על הבקר נהוג היה באותם ימים, להזריק לפרות אנטי-סרום. המלצת המשרד הראשי באיסטנבול היא להזריק 25 סמ"ק לפרה, אך ד"ר שם טוב נוכח במהלך עבודתו כי כמות זו אינה מקנה הגנה מספקת לבקר המקומי ומחליט להזריק 100 סמ"ק לראש. החלטתו מסתמכת גם על מידע שהגיע אליו על תצפיות בסודן ובמצרים, שנערכו ע"י החוקר הגרמני ד"ר רוברט קוך, שבעקבותיהן המליץ על מינון גבוה של הנסיוב. הפקידים בקושטא דורשים דיווח והסבר לכך שמגיעות מירושלים בקשות למשלוחים נוספים של הנסיוב. מה שווה יותר מאלף

תמונה מס' 2:

ד"ר שלמה פרוינד, יבנאל, 1922

סמסונוב, בשדרות בת-גלים 10, בהיעדרו של ד"ר פרוינד. מספר משתתפיה - ארבעה: בעל הבית ושלושת אורחיו - ד"ר יוסף שם טוב (סינטו), ד"ר משה כספי (סרברסקי) וד"ר יעקב קבקביץ (לימים נריה, אשר יזם את האסיפה, עם סמסונוב). דיוניהם מסוכמים - פה אחד - ביום ראשון, 9 ביולי, בהחלטה על יסוד "אגודה של הרופאים הווטרינרים העברים בא"י ועל הצטרפותה, כסקציה וטרינרית "בעלת זכויות אוטונומיות בכל השאלות המקצועיות" להסתדרות הרפואית העברית בא"י. הודעה על הקמת האגודה מתפרסמת בביטאון ההסתדרות הרפואית ובירחון החקלאי "השדה" (בנובמבר 1928 החליטה האסיפה הכללית של האגודה, בחיפה, להיפרד מההסתדרות

הרפואית ולהקים ארגון עצמאי בשם "הסתדרות הרופאים הווטרינרים בארץ ישראל" - "The Palestine Veterinary Surgeons Association"; לימים - "הסתדרות הרופאים הווטרינרים בישראל" (ה.ר.ג.).

את התקופה הבראשיתית הזו נסקור דרך סיפורם המקוצר של החמישה - הארבעה שהגיעו והרוכב המתוסכל - לפי סדר כניסתם לעבודה בארץ ישראל (תמונה מס' 4).

ראשון (1904) הגיע ד"ר יוסף שם טוב (סינטו). יליד סרס (Seres) שלייד סלוניקי, 1879, אז - תחת השלטון העותמני, סיים בשנת 1900 את לימודי הרפואה הוטרינרית בקושטא, היא איסטנבול. בשנת 1903 פורצת בארץ, שהייתה פרובינציה נידחת באימפריה העות'מאנית, מגיפת דבר הבקר. כאשר

תמונה מס' 4: החמישה (בסוגריים - שנת תחילת העבודה בארץ כווטרינר)

מילים כתובות, גם ב־1904? מוזמן צלם. וכך אנו זוכים בתמונתו ההיסטורית משנת 1904 של ד"ר שם־טוב כשהוא מזריק, עם עוזריו, נסיוב דבר הבקר לפרה בכפר סילוואן (תמונה מס' 5).

לאחר הדברת גל מגיפה זה הוא נשאר בירושלים, משרת כוטרניר בצבא הטורקי במלחמת העולם הראשונה – תחילה כמנהל בית־חולים לגמלים בא"י ולאחר מכן שנה בגליפולי. בעקבות כיבוש הארץ בידי הבריטים, הוא מצטרף לשירות הווטרינרי של ממשלת המנדט הבריטי במשרה חלקית. במקביל, עבד בחברת "צער בעלי חיים". ביולי 1922 הוא משתתף באסיפה בבת גלים. שם־טוב יצא לגמלאות בשנת 1935 ונפטר בשנת 1967, בגיל 88.

הסופר שמואל יוסף (ש"י) עגנון, זוכה פרס נובל, הקדיש אחד מסיפוריו לד"ר שם־טוב. להלן הסיפור, כפי שהודפס על השער האחורי של חוברת היובל להקמתה של ה.ר.ו.י. (תמונה מס' 6).

השני (1914) בסדר הכניסה לעבודת הרפואה הווטרינרית בארץ היה ד"ר **יצחק סמסונוב**, שעלה עם הוריו מגומל שברוסיה הלבנה בשנת 1890, בהיותו בן תשע – בן הזקונים מתוך ששה. הם התיישבו בחדרה על האדמה שרכשו מאגודת "חובבי ציון" עוד בהיותם ברוסיה. לאחר סיום ב"הס החקלאי במקווה ישראל, נשלח על ידי האדמיניסטרציה של הברון ללמוד רפואה וטרינרית באלפור שבצרפת. בשנת 1909 חזר והחל לעבוד במושבות הברון רוטשילד. שליטתו בשפות נוספות לעברית – אידיש, ערבית, טורקית, צרפתית וגם אנגלית סייעה לו רבות, בקשריו עם האיכרים היהודים דוברי האידיש, הפלחים והבדואים, השלטונות התורכיים, נציגי הברון בארץ (שהתכתבו בצרפתית) ולימים הבריטים. אחד משטחי פעילותו החשובים של סמסונוב בשנות עבודתו הראשונות היה הטיפול בדבר הבקר, מחלה מגפתית ממיתה שעשתה שמות במקנה המקומי. בשנת 1910 נגרמו נזקים קשים למתיישבי פתח תקווה אך לא היה ניתן להשיג את הנסיוב (אנטי־סרום), ששימש באותם זמנים כאמצעי המניעה (והטיפול...) היחידי כנגד המחלה. סמסונוב יזם רכישת פרות כדי להפיק מהן את הנסיוב בכוחות עצמו בפתח תקווה. הוא פנה לנציג הברון, ז'ול (יואל) רוזנהק, במיברק ("טלגרמה") בצרפתית, שנשלח מיפו למשרדו של הלה בנצרת, בבקשה לסיועו הדחוף במימון רכישת ראשי הבקר והפקת הנסיוב גם לצרכי אזורים אחרים, וזאת לנוכח תשובת קונסטנטינופול כי "אין נסיוב" (תמונה מס' 7).

תמונה מס' 5: ד"ר שם־טוב מזריק נגד דבר הבקר. כפר סילוון, ירושלים 1904.

ד"ר יוסף שם־טוב מזריק נסיוב נגד דבר הבקר בכפר השילוח (סילוואן), מול הר־ציון, ירושלים, בשנת 1904

רופא בהמות צעיר יהודי מקרסטא נתמנה לפקח על בהמותיו של הכולטון בארץ. יום אחד עשה בכפר אחד בערפו של מדבר. בחזירתו משם עמד לפקח. נשא עיניו וראה, ים המלח כסאן ומקום מקדשו כסאן ורוח צחה מנשבת והאוויר טוב ונאה מכל המימות שבארץ. ירד מעל החמור והתחיל מטיל והולך כשהוא עושה לו דרך בין קוצים ובורקנים ואבני צור ומרחירי וחושב, מי יתנני לדור כאן עם אשתו וילדי, ואילו לדור כאן אי אפשר היה שרחוק הוא המקום מן היישוב ולא היה בו סכסן ולא יישוב ולא שום גפש חיה חזק סוף השמים ומיני הרצים. עשה הרופא עד שהתחיל היום והגיעה עת לחזור לעיר. עלה על החמור וחזר לעיר.

לאחר קצת ימים חזר ובא, לאחר קצת ימים חזר ובא, כך פעמים הרבה. נתגלגל הדבר שחלתה לו לערבי פרתו, הביאה אצל הרופא, עשה לה רפואה ונתרפאה.

לימים חלתה אחרת, הביאה אצל הרופא עשה לה רפואה ונתרפאה, שמע הערבי שמבקש הוא הרופא להקים לו סוכת קיץ מחוצה לעיר, אמר לו הערבי: שנתאה לו הרופא. קנה הרופא מן הערבי חלקת אדמה של שלושים דונם ובנה לו סוכת קיץ וכרה לו בור ונטע לו גן ועשה לו פריס שקדים. לגלגו עליו כל הפיקחים שבירושלים ואמרו: קבר אותו אדם את מעותיו במדבר. אבל הוא היה סמך בחלקו וכל יום יהיה פנוי מעבודתו היה רוכב על החמור ובא ומתעסק בנטיעותיו ופעמים לקח עמו את אשתו הצעירה ואת בניו הרכים והסחף אותם בהגאתו.

באה המלחמה הגדולה והרגה על כל סביבותיה והחריבה בשעת אחת מה שבנו דורות הרבה.

(מתוך הספר "האש והצעים" פרק י"ב עמ' 151 עגנון דל)

תמונה מס' 6

לימודיו הוא מתנדב לצבא הצאר למלחמת רוסיה יפן, משרת בוולדיבוסטוק וחוזר לוורשה להשלמת לימודיו). בשנת 1912 סיים את לימודי הרפואה הווטרינרית באוניברסיטה. הוא נשלח לחבל טומסק לטיפול במגיפת דבר הבקר ומחלת דלקת הראות וקרום הריאות בבקר. בתקופת משפט בייליס ובהשפעת זאב ז'בוטינסקי נתפס ד"ר סרברסקי לציונות; בשנת 1914 הוא מפליג עם אשתו באנייה "אודסה 2" לא"י. אחד המצטרפים לאנייה בקושטא הוא משה שרתוק (שרת); בהשפעתו הפך משה סרברסקי לכספי. תחילה הוא משמש כרופא וטרינר למושבות חולדה, בן שמן, גדרה, עקרון ועוד; משנת 1914 הוא משמש, על פי הזמנתו של קראוזה, מנהל ביה"ס "מקווה ישראל", כרופא וטרינר וכמורה לזואוטכניקה ובכך ימשיך עד 1926. על סגנון חייו בימיו הראשונים בארץ ניתן ללמוד ממכתבו של כספי לד"ר ארתור רופין, "אבי ההתיישבות הציונית" – שעמד בראש "המשרד הארצישראלי" ביפו, וניהל את כל פעולות ההתיישבות של התנועה הציונית העולמית (תמונה מס' 8).

במהלך מלחמת העולם הראשונה היה, ככל הנתינים הזרים, מועמד לגירוש מהארץ אך הוא ניצל מכך על ידי מעבר למגורים במקווה ישראל ועבודה בשירות הצבא הטורקי. עם כיבוש הארץ ע"י הבריטים, הועסק במשרה חלקית ע"י השלטון הצבאי בלוחמה כנגד דבר הבקר. כספי היה הווטרינר הראשון שפתח קליניקה פרטית ביפו ובתל-אביב לטיפול בסוסי עבודה, רפתות חלב פרטיות וגם לכלבים, לרבות בית-חולים ומרפאה מודרניים במושגי הזמן (בשכונת פלורנטין דהיום).

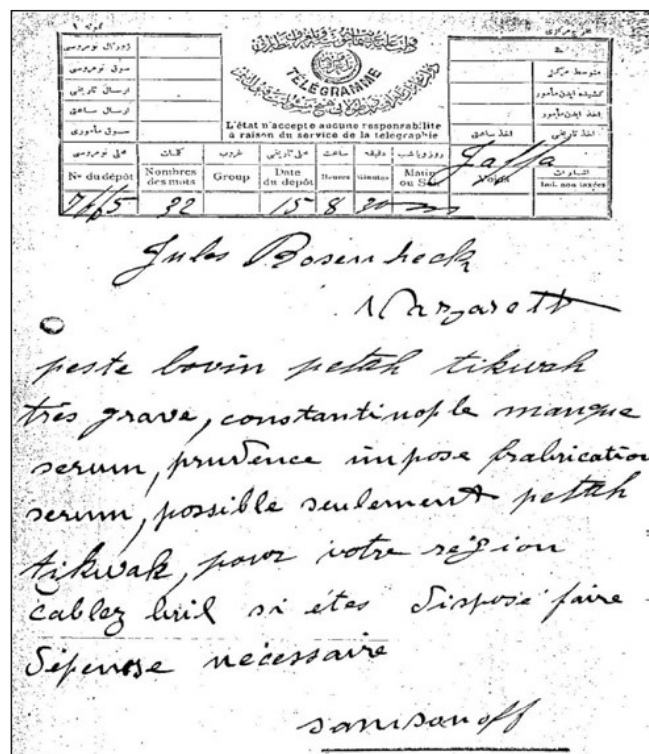
בשנת 1918 פתח כספי, לבקשת המוסדות המיישבים, "בית ספר לעוזרים וטרינרים" וקיים אותו במשך שני מחזורים. ס"ה למדו בהם 15 תלמידים, שנמכרו כספית על ידי "ועד הצירים" (ועד של 11 מנהיגים ציונים שהוקם בעקבות הצהרת בלפור ופעל בין השנים 1918 – 1921; קודמו של "הוועד הלאומי"). חלק גדול מבוגרי ביה"ס של כספי פנו לאחר מכן ללימודי רפואה וטרינרית בחו"ל, לרבות שטורמן (שהיה, לימים, הרופא הראשי של "החקלאית"), אשכנזי, פורטוגלי, בן-יוסף ועוד.

משנת 1919 עד 1926 שימש כספי כרופא וטרינר של בית המטבחים ביפו.

כאשר תל-אביב הייתה לעיר וקם בה בית מטבחים ברחוב בירקון, מונה ד"ר כספי לתפקיד רופא וטרינר עירוני ומנהל בית המטבחים, תפקיד בו נשא מ'28-1926. בשנים 1939-60 היה הרופא הווטרינר העירוני בנתניה, ואז יצא לגמלאות. בנו ברוך הלך בעקבותיו, למד רפואה וטרינרית באדינבורו, סקוטלנד והמשיך בהפעלת המרפאה.

ד"ר משה כספי היה פעיל בה.ר.ו.י. במשך כל חייו; הוא נפטר בשנת 1969 בגיל 85.

הרופא הווטרינר היהודי הרביעי בא"י, אשר היה בדרכו

תמונה מס' 7

עבודתו סייעה מאד לאיכרים; כשהחלה מלחמת העולם הראשונה, גויס לצבא, שרת כסרן בצבא הטורקי והתגורר עם משפחתו בדמשק. הוא שמש כמנהל רופא וטרינר של אורוות הסוסים והפרדים של הצבא הטורקי בדמשק. לקראת סוף שלטון הטורקים, נאסר באשמת ריגול לטובת צרפת ואנגליה ונכלא בכלא דמשק. הייתה זו תקופת ניל"י ושרה אהרונוסון. אח לצרה בכלא היה גם ד"ר טיכו, רופא העיניים המפורסם. לקראת סוף המלחמה שוחרר מהכלא מחוסר הוכחות, והוחזר לתפקידו. לאחר המלחמה שב להתגורר שוב בבית המשפחה בחדרה וחדש עבודתו במושבות הברון (פיק"א) וכרופא פרטי בצפון הארץ. בשנת 1921 צורף לשירות הווטרינרי הממשלתי המנדטורי במשרה מלאה, כ"קצין וטרינרי מחוזי" לחיפה ונפותיה ותפקיד זה מילא, תוך המשך קשריו עם מושבות הגליל והשומרון, עד צאתו לגמלאות ב-1939. הוא היה הבכיר בשירות זה בין הווטרינרים היהודים. ד"ר סמסונוב היה ממקימי שכונת בת-גלים בחיפה, בשנים 1921-1922. בביתו שם נתקיימה, ביולי 1922, ביזמה משותפת עם ד"ר נריה, אסיפת היסוד של הסתדרות הרופאים הווטרינרים העבריים בה שימש כיו"ר בשנים 1922-1930. הוא נפטר בשנת 1944, בגיל 62.

ד"ר משה כספי (סרברסקי), המשתתף השלישי באסיפה בבת-גלים, החל לעבוד בא"י בשנת 1914. הוא נולד בבור (אוקראינה) בשנת 1885. לאחר ביה"ס היסודי וחינוך מסורתי, נשלח לוורשה, שם סיים את הגימנסיה (תוך שלקראת סוף

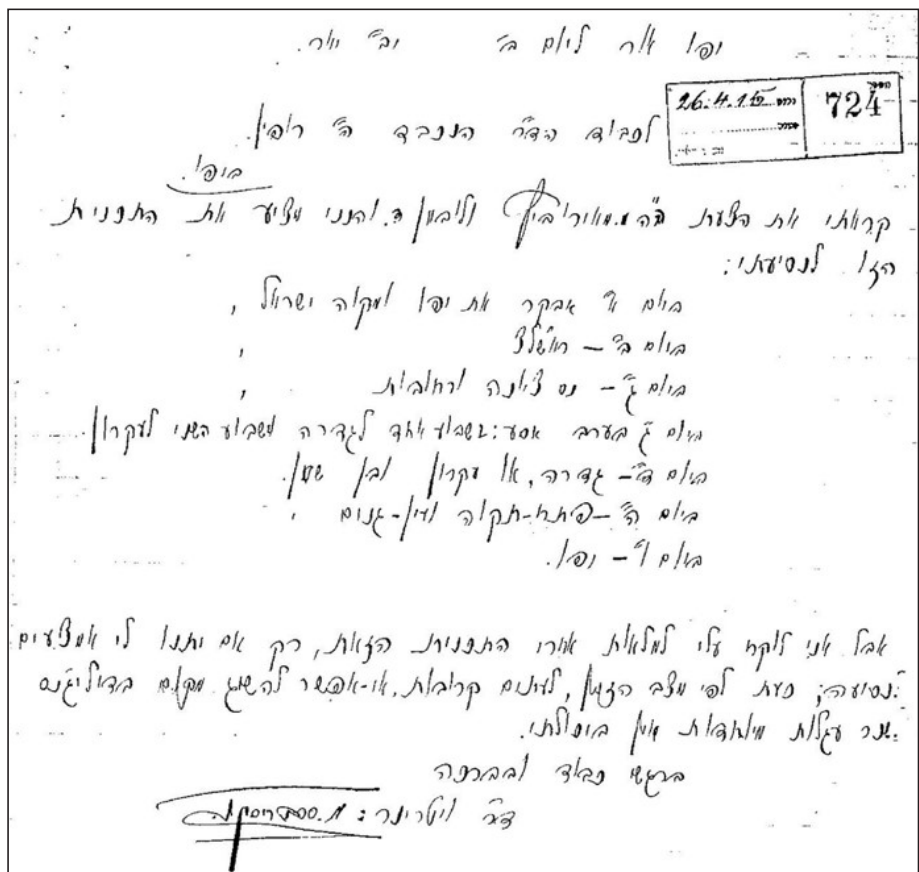
ומבחר מחלות. בשנת 1939 הופיע חלקו השני של ספר, שעסק בבעיות הרבייה, ההמלטה והטיפול בוולד. ד"ר פרוינד ראה בהסברה חלק חשוב מעבודת הווטרינר וכתב עשרות מאמרים, גם לאחר יציאתו לגמלאות (1960), חלקם בחתימת "סבא של אמיר".

בשנת 1922 היה שותף להקמת סקצית הרופאים הווטרינרים שבמסגרת ההסתדרות הרפואית העברית, ואילו בשנת 1928 היה מהדוברים הראשיים באספה בה הוחלט על הקמת הסתדרות עצמאית (ה.ר.ו.י.). הוא כיהן כיו"ר ההסתדרות בשנים 1930-1939 והיה עורכו הראשון של "עלון הסתדרות הרופאים הווטרינרים" שהחל להופיע באפריל 1939 והפך עם השנים לרבעון "הרפואה וטרינרית" (תמונה מס' 9).

בשנת 1941 נתמנה ד"ר פרוינד לרופא הראשי של "החקלאית" וזאת עשה ביד רמה ובהצלחה רבה; בין היתר, בהדברת מחלות הברוצלוזיס ("הפלה מדבקת") והשחפת בבקר - מחלות שממשלת המנדט הייתה אמורה לעסוק בהן. בשנת 1944, אחרי נפילת בנו אלי בקרבות מלחמת העולם השנייה באיטליה, פרוינד מצרף את שם הבן לשם משפחתו - אביאלי. בשנת 1946 הוא נוסע להולנד ומגייס את פרופ' פרנקל לסייע באספקת תרכיב נגד מחלת הפו"ט, אשר עד אז לא נמצא בשימוש בארץ. הוא מקדם את נושא פתיחת מכון וטרינרי מרכזי, וכבר בשנים מוקדמות מעלה את הצורך בפתיחת ב"ס לרפואה וטרינרית בישראל.

עם הקמת המדינה מתמנה ד"ר פרוינד לעמוד בראש האגף לבעלי חיים במשרד החקלאות, האחראי גם על השירותים הווטרינריים. לפיכך הוא "הרופא הווטרינר הראשי" (CVO). לאחר צאתו לגמלאות, בשנת 1960, מופרדות שתי היחידות: "השירותים הווטרינריים" ו"בריאות המקנה" הופכים ליחידה נפרדת במשרד החקלאות.

ד"ר פרוינד העלה את ישראל על מפת הווטרינריה העולמית; היה נשיא הכבוד של ה.ר.ו.י., וגם לאחר יציאתו לגמלאות תרם ביעוץ לארצות מתפתחות (ליבריה). תמיכתו המוקדמת של ד"ר פרוינד בהקמת ב"ס לרפואה וטרינרית בישראל הלכה והתחזקה במהלך השנים; כאשר חגגה ה.ר.ו.י. את יובל ה-50 להקמתה, בשנת 1972, תרם ד"ר

תמונה מס' 8: ד"ר סרברסקי כספי לד"ר ארתור רופין
"ב באייר תרע"ה, 26.4.1915

לאסיפה בבית סמסונוב אך החמיץ אותה, היה ד"ר שלמה זיגמונד (פרוינד).

ד"ר פרוינד נולד בשנת 1895 בעיר פניוביץ שבאזור שלזיה, גרמניה. בנעוריו רצה ללמוד רפואה, אך משהחליט לעלות ארצה העדיף ללמוד מקצוע שיוכל לתרום בו לשוב הארץ ובחר ברפואה וטרינרית. את לימודיו סיים במינכן בשנת 1921. באותה שנה הוחלט ב"החקלאית" (שהוקמה בשנת 1919) להעסיק רופא וטרינר מוסמך ולא להסתפק ב"עוזר וטרינרי". בהמלצת ד"ר רופין נבחר ד"ר פרוינד. הוא הגיע ארצה בדצמבר 1921 והתיישב עם משפחתו ביבנאל, שם קיבל דירת שני חדרים ואורווה לסוס ששימש ככלי רכבו. תוך עבודתו בגליל, בתנאים פרימיטיביים, למד את הבעיות הווטרינריות של האזור והארץ: בעיות קליניות, אפידמיולוגיות ומשקיות. לאחר ארבע שנים בגליל התחתון, עבר לתל-אביב שם המשיך לעבוד בישובי הסביבה מטעם "החקלאית" וכן לימד זואוטכניקה בבתי הספר החקלאיים בן-רשמן ומקווה ישראל. הוא הרבה לכתוב בנושאים וטרינריים; עוד בשנת 1923 פורסמה סידרת מאמרים שלו בירחון "השדה" בנושא "הקרציות והמלחמה בהן". בשנת 1936 פורסם ספרו "המקנה במשק" שעסק באנטומיה של חיות בית, ההיגינה שלהן

פרוינד את מאמר הפתיחה: "חמישים שנה להסתדרות הרופאים הווטרינרים בישראל". המאמר הסתיים בברכה (תמונה מס' 10).

התעניינותו של ד"ר פרוינד במקצוע לא פגה מעולם; הסיפור הבא, שהובא לידיעתנו על ידי ד"ר עמי נריה בספרו "רפואה וטרינרית בארץ ישראל", ממחיש זאת – וכן את חוש ההומור שאפיין את האיש:

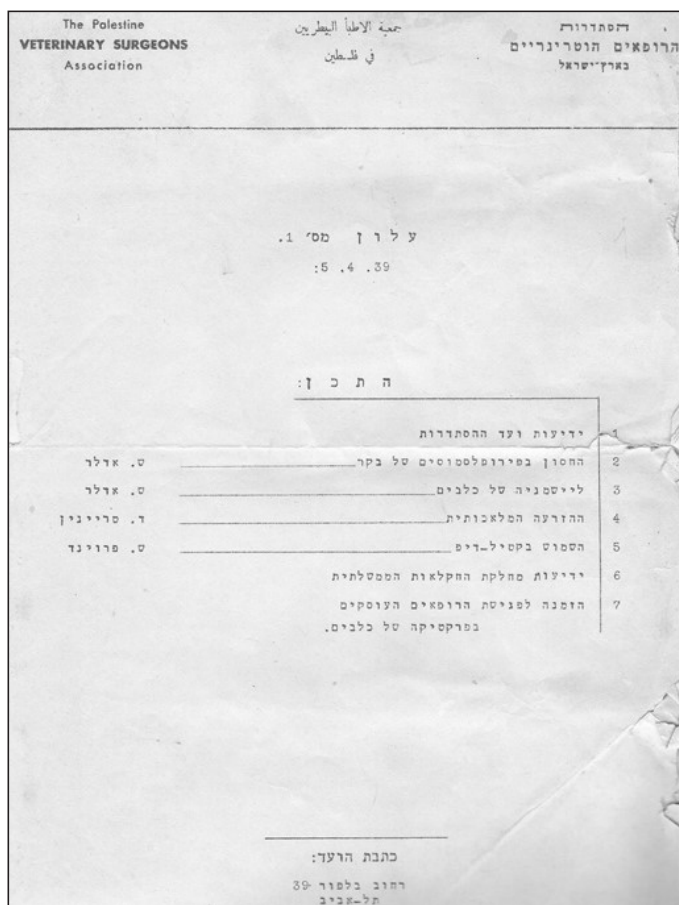
"יום אחד בא הפנסיונר פרוינד לבקר את הפנסיונר גבתי (שר החקלאות לשעבר). שואל גבתי: אתה עדיין עוסק במקצוע? כן, ענה פרוינד. פעם בחודש אני בא לספריה במכון הווטרינרי וקורא. האם יש חידושים? אומר לך, אם אני קורא משהו שאיני מבין – זה בוודאי חידושים!".

ד"ר פרוינד נפטר בשנת 1988 והוא בן 93. הוא נקבר ביבנאל.

החמישי בקבוצתנו הוא ד"ר יעקב נריה (קבקביץ), שעלה ארצה והחל עבודתו בה כווטרינר בשנת 1922. יליד 1892 בעיר לומז'ה שבפולין, החל לימודיו הווטרינריים בוורשה בשנת 1912. בשנת 1915 הועברה האוניברסיטה לנובוצ'רקסק (רוסיה) בגלל המלחמה; לאחר הפסקת לימודים לשלש שנים, שבמהלכן עבד בבית המטבחים בלומז'ה ועסק בפעילות ציונית ותרבותית-חברתית מסועפת, השלים נריה את לימודיו בנובוצ'רקסק וקבל שם את הדיפלומה בשנת 1919. תחילה עבד במקצועו כרופא ממשלתי בלומז'ה, אח"כ בנובוגורדאק (מחוז וילנה) ובשנת 1921 בצבא פולין, כשהוא מוכתר בתואר "Podporucznik". בפברואר 1922 הגשים את חלומו מנוער ועלה ארצה. כעבור חודשים ספורים קיבל עבודה ב"החקלאית" במחוז יהודה ובסביבות ירושלים. בשנת 1925 יצא להשתלמות בזואוטכניקה באיטליה וגרמניה, ולאחר שובו שימש כמדריך זואוטכני-ווטרינרי במשקים, מטעם תחנת הניסיונות של ההנהלה הציונית. בשנת 1930 עבר למגדיאל ומשם, כעבור שלש שנים, לכפר מל"ל – והיה לרופאה של "החקלאית" באזור השרון. תחילה, חמור משמש לו לרכב; עם הרחבת האזור – עבר לנסיעה במכונית.

מאז עלייתו היה נריה פעיל בהדרכה, הרצה לבוקרים ופרסם מאמרים מקצועיים בעיתונות החקלאית אודות מגוון רחב של מחלות מקנה, הזנה וזואוטכניקה. הוא תרם חידושי לשון לטרמינולוגיה המקצועית. ד"ר נריה היה פעיל בקידום הקמתה של הסתדרות הרופאים הווטרינרים והשתתף באסיפת היסוד שאותה יזם עם סמסונוב. הוא שימש כמזכיר ההסתדרות מיום הקמתה ועד 1939, כאשר נבחר ליו"ר, תפקיד בו כיהן עד יום מותו, בשנת 1945, כשנפגע ע"י רכב צבאי בריטי בדרכו למשק, והוא בן 53.

מאז ינואר 1942 ערך נריה את ששת הקבצים שהיוו את השלב השני של הרבעון "רפואה וטרינרית". המשמעות של פעילות זו, רוחב היריעה והמאמץ המקצועי והארגוני – וזאת,

תמונה מס' 9

כאשר בשנות השכושים פרצה בדיר העגלות בדגניה ג' מגיפת הפסטורלה, איבחו ד"ר שפירא נכוחה את המחלה, אך לאישור האיבחון נאלץ להעביר פגרים לבית-החולים "הדסה" בתל-אביב, ושם, דומני ע"י ד"ר קרפלוס, בוצעו הניתוחות שלאחר המוות ואושר האיבחון הק' ליני.

כיום שונה מצבנו משהיה בשנים עברו; ממתים מספר היינו בחמישים שנה ל"גוי גדול", מצויים פרופסורים ואנשי מחקר במסגרת המכון הווטרינרי ומוסדות מחקר אחרים, קיים מחקר ברמה גבוהה למדי, ואף כי המצב עדיין אינו משיבוע רצון לחלוטין, נראה שאנו מוכנים להת-בססות מדעית ורוחנית, הקמת מוסדות הוראה ומחקר.

ברכתי שהכנס המאה של הסתדרותנו יתקיים במגרשי בית-הספר הווטרינרי הגבוה, בנוכחות מאות חברים למקצוע, אשר רובם. סיימו חוק לימודיהם בארץ.

תמונה מס' 10

במסגרת ארגון שמספר חבריו באותה עת פחות ממאה! – מתחוורת כאשר מעיינים בתוכן העניינים של אחת מהחבורות (תמונה מס' 11)

היום, 47 מכם מסיימים את לימודיהם, מקבלים תעודותיהם ומצטרפים לעם הרב של כאלפיים רופאים וטרינרים שבישראל. ביום זה ראוי כי תיזכר ראשיתה של השלשלת שאתם ממשיכיה.

פתחנו בג'יימס האריוט וג'ון דוליטל ובשנת 1922 – כאשר היו בארץ זו, סך הכל 17 רופאים וטרינרים, ובהם שבעה יהודים. בחמישה מהם פגשנו.

נסיים ב־2011, כאשר מספר הווטרינרים בארץ מגיע לכשלוש-מאות מונים (300X!!) לעומת 1922, ובדברים שנאמרו, כנראה, לפני כ־2200 שנה, אך עומדים בתוקפם כאילו נולדו זה עתה.

דבריו של בְּלָדָד הַשׁוּחִי, אחד משלשת חבריו של איוב:

וְהִיא רֵאשִׁיתֶךָ מִצֶּעֶר, וְאַחֲרֵיתֶךָ, יְשָׁהּ מְאֹד. (איוב ח', 7).

*

סקירה זו לא הייתה אפשרית ללא הסתמכות על נתונים של שני מקורות, שפורסמו בתמיכתו של שלמה דורי, מייסדו ומנהלו הראשון של מוזיאון הרפת הישראלית, קבוץ יפעת:

1. עמי נריה (2001) "רפואה וטרינרית בארץ ישראל – חמישים שנות רפואה וטרינרית, 1917-1967".
2. דוד מלצר (1995), "ההיסטוריה של הרפואה הווטרינרית בארץ-ישראל בשלהי התקופה העותמאנית (1870-1917)". עבודת גמר מוגשת כמילוי חלקי של הדרישות לשם קבלת תואר דוקטור לרפואה וטרינרית, בי"ס לרפואה וטרינרית ע"ש קורט, האוניברסיטה העברית ירושלים.

David Meltzer (1995). The History of Veterinary Medicine in Israel During the Last Phase of Ottoman Period (1870-1917).

רפואה וטרינרית	
קובץ	
יו"ל עיי הסתדרות הרופאים הוטרינריים בארץ-ישראל	
ארד א' תשיג	ת-ל-א-ביב
סברואד 1945	
ה ת ו כ ז :	
מאת המערכת:	
1	א. לשאלת העקרונות . . . . .
2	ב. הדין-וחשבון של השירות הוטרינרי בקפריסין . . . . .
2	ג. לשאלת ממלאי-מקום לרופאי בתי-המטבחים . . . . .
מאמרים מקוריים:	
3	ד"ר פ. זולמן – מורפולוגיה ופיסולוגיה של בלוטת החלב . . . . .
15	ד"ר ב. ש. לויין וד"ר י. שטיין – על היטון נגד גחלת ע"י תרכיב בלתי נגישי . . . . .
22	ד"ר י. צרנומורץ – החימותרפיה של הפירופיל, השפעת «Babesine» על הפירופיל של הבקר . . . . .
27	ד"ר י. פרבר – הפלה מדבקת מחמת מונדת-הנימה . . . . .
30	ד"ר מ. פרק – הויטמינים בהזנת הבקר . . . . .
36	ד"ר א. לוסיק – על הויהום בסאלמונאלה (פרטיסוס) בין העופות . . . . .
41	ד"ר ג. נובל – עקירת שיניים אצל בעלי חיים לפי התלמוד . . . . .
מתוך המעשה:	
42	ד"ר ש. צרנומורץ – מציאות Nuttalia Equi ו Babesia Cobelli אצל הסוס . . . . .
43	ד"ר ה. גורוביץ – חשיבות מלח-הביטול בהזנת אוכלי-בשר . . . . .
44	ד"ר י. נריה – שטע-בטן מהופך . . . . .
מן הספרות הוטרינרית:	
סיבות העקרונות בפרות וריפוייה, שלוטאור – 46; עצירת השיליה, פינצ'ר – 47; השפעת גורמים שונים על הכיל של ההצמדה בבדיקת ההפלה המדבקת – 48; מקרה בלתי רגיל של מחלת מונדת-הנימה והצעה לרפוי חימי, פלמה ודניאל – 48; ברוצאלהיס בסוסים – 48; תגובה לטוברקולין בבקר, שנקורה בויהום במתגי שחפת מ- Typ. humanus, נילסן ופולם – 49; רגישות עטיני הפרות לטרטן, סוט – 49; העברת יבלות בבקר, בולי – 49; דלקת הקרנית המידבקת, רוז – 50; זוהי הקרציות, קאוסץ – 50; הזרעה מלאכותית בעודי בקר במדינת ניו-יורק, ברטש – 50; הדין וחשבון של השירות הוטרינרי בקפריסין בשנת 1938 – 51.	
לשוננו ברפואה הוטרינרית:	
51	ד"ר י. רובינשטיין – גחלת, גמרת, פחמת . . . . .
53	באור המונחים . . . . .
בקורת:	
56	ד"ר פ. זולמן – "תורת המילדות" מאת ד"ר א. סדובסקי . . . . .
מדור אירגוני	
74-57	. . . . .
57	ד"ר י. נריה – מצב הוטרינריה בארץ-ישראל . . . . .
הערות: ד"ר י. נריה ועד ההסתדרות: תל-אביב, תבת דאר 4007	
כפר מלי, טלפון 16 רעננה יו"ר ההסתדרות: כפר מלי, טל. 16 רעננה	
מ ז כ י ר ו ת: תל-אביב, רחוב פינסקר 8	

תמונה מס' 11